

ยุทธศาสตร์เพื่อบูรณาการกลไกคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัว จากปัจจัยเสี่ยง (พ.ศ. ๒๕๕๘ - ๒๕๖๐)

๑. ความเป็นมา

สภาพการณ์ที่เด็ก เยาวชน และครอบครัว เผชิญอยู่ในปัจจุบัน มีความซับซ้อนและมีปัจจัยเสี่ยงจำนวนมากไม่น้อยที่คุกคามอยู่อย่างเห็นได้ชัดมาโดยตลอด ส่งผลให้เด็กและเยาวชนไม่สามารถมีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา ที่เหมาะสมอย่างเต็มศักยภาพ ทำให้สุขภาพของเด็ก เยาวชน และครอบครัว ที่แท้จริงไม่สามารถเกิดขึ้นได้ และเนื่องจากสุขภาพของเด็ก เยาวชน และครอบครัว มีผลอย่างยิ่งต่อการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ เพื่อสร้างการเติบโตในทุกด้านให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ดังนั้น การพัฒนา กลไกเพื่อสร้างศักยภาพให้สังคมเพื่อคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัว จึงเป็นเรื่องจำเป็น

สมัชชาสุขภาพแห่งชาติได้เคยมีมติเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงที่คุกคามเด็ก เยาวชน และครอบครัว หลายมติ ได้แก่ สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ ๑ ในปี ๒๕๕๑ มติที่ ๙ ผลกระทบจากสื่อต่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว และ มติที่ ๑๐ สุขภาวะทางเพศ : ความรุนแรงทางเพศ การตั้งครรรภ์ที่ไม่พร้อม และเรื่องเพศกับเอดส์/โรคติดต่อทาง เพศสัมพันธ์ ส่วนครั้งที่ ๒ ในปี ๒๕๕๒ มติที่ ๑๐ เรื่องการพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อสุขภาพของเด็ก เยาวชน และครอบครัว นอกจากนี้ ยังปรากฏในสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ ๓ ในปี ๒๕๕๓ มติที่ ๘ การแก้ปัญหาวัยรุ่น ไทยกับการตั้งครรรภ์ที่ไม่พร้อม และพบมติที่ ๙ ในสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ ๕ ในปี ๒๕๕๕ เกี่ยวกับการจัดการ สภาพแวดล้อมรอบตัวเด็ก ๒๔ ชั่วโมง : กรณีเด็กไทยกับไอที ซึ่งจากการติดตามการดำเนินงานตามมติสมัชชา สุขภาพแห่งชาติในประเด็นเด็กและเยาวชน พบว่ามีการดำเนินการพัฒนามาตรการตามประเด็นของปัญหาตามที่ สมัชชาสุขภาพแห่งชาติและหน่วยงานได้ดำเนินการตามภารกิจที่ได้มีการเสนอไว้ แต่มีข้อจำกัดที่ยังขาดกลไกที่ สนับสนุนการดำเนินการและติดตามประเมินผลภาพรวมของการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัวในระดับ ต่าง ๆ ให้สามารถดำเนินการเป็นไปตามแนวปฏิบัติและมาตรฐานการดำเนินการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัว ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ประเทศไทยยังดำเนินงานด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว สอดคล้องกับนโยบายหรือ แนวปฏิบัติร่วมกันในระดับนานาชาติ ทั้งจากอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) มติองค์การสหประชาชาติ (United Nations) เนื่องในโอกาสวันครอบครัวสากลครบรอบ ๒๐ ปี ในปี ค.ศ. ๒๐๑๔ นี้ โดยมีหัวข้อหลัก ๓ หัวข้อ คือ ๑) การเผชิญหน้าของครอบครัวกับความยากจนและการถูกกีดกันทาง สังคม ๒) การสร้างความสมดุลในหน้าที่การงานและชีวิตครอบครัว และ ๓) การพัฒนาการบูรณาการทางสังคม และความสามัคคีของสมาชิกต่างรุ่นวัยในครอบครัวและชุมชน

อย่างไรก็ตาม จากสภาพการณ์ที่พบในประเทศไทย จะเห็นได้ว่าปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญและคุกคามเด็ก เยาวชน และครอบครัว อยู่อย่างต่อเนื่องและทวีความรุนแรงขึ้นทุกวัน ยังคงปรากฏให้เห็นหลายด้าน อันได้แก่ ด้านการถูกระทำ ความรุนแรง ซึ่งปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางในทุกประเทศทั่วโลก โดยตัวเลขความรุนแรงที่ปรากฏสู่สาธารณะมักจะเป็นตัวเลขที่ต่ำกว่าความเป็นจริงอยู่มาก เพราะความรุนแรงส่วนใหญ่เกิดที่บ้านและผู้กระทำเป็นสมาชิกในครอบครัว เมื่อเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงขึ้น สมาชิกในครอบครัวมักช่วยกันปกปิดเพื่อไม่ให้เรื่องราวขยายใหญ่โตออกนอกครอบครัว

สำหรับประเทศไทย มีจำนวนครัวเรือนอยู่ที่ ๒๒.๘๓ ล้านครัวเรือน โดยมีจำนวนเด็กและเยาวชนที่มีช่วงอายุระหว่างแรกเกิดถึง ๒๕ ปี จำนวน ๒๑.๔๘ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๓๓ ของประชากรทั้งประเทศ ปรากฏว่ามี การกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นในลำดับต้น ๆ ของโลก โดยข้อมูลจากสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (๒๕๕๓) ระบุว่า ประเทศไทยมีการทำร้ายกันของคู่สมรสอยู่ประมาณอันดับที่ ๓๐ โดยที่ผู้ชายทำร้ายผู้หญิงสูงเป็นอันดับ ๗ ของโลก

ปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพทางเพศยังคงมีความสำคัญและเป็นปัญหาสังคมที่สั่งสมมานาน ปัญหาดังกล่าว ประกอบด้วยปัญหาความรุนแรงทางเพศ การตั้งครรถ์ที่ไม่พร้อม และเรื่องโรคเอดส์หรือโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ จากสถิติพบว่าจำนวนผู้เข้ารับบริการสายด่วน ๑๖๖๓ ในช่วง ๑ กันยายน ๒๕๕๖ ถึง ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗ มีผู้รับบริการที่โทรเข้ามาปรึกษาทั้งหมด ๒๒,๘๘๖ ราย ส่วนใหญ่โทรมาด้วยประเด็นโรคเอดส์จำนวน ๑๙,๔๔๗ ราย คิดเป็นร้อยละ ๘๕ และประเด็นท้องไม่พร้อมจำนวน ๓,๔๓๙ ราย คิดเป็นร้อยละ ๑๕ จากการสอบถามและลงบันทึกข้อมูลทั้งหมด ๑,๕๘๘ คน ส่วนใหญ่ไม่มีเงินเลี้ยงดู คิดเป็นร้อยละ ๓๖ รองลงมา ยังเรียนหนังสือ และการตั้งครรถ์เป็นอุปสรรคต่ออาชีพ คิดเป็นร้อยละ ๒๙ และ ๑๘ ตามลำดับ ปัญหาเหล่านี้มีแนวโน้มขยายตัวอย่างรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้นจนกลายเป็นปัญหาระดับประเทศที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพทั้งทางกายใจและสังคม โดยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อปัญหาความรุนแรงทางเพศ การตั้งครรถ์ที่ไม่พร้อม และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เช่น การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สื่อทุกรูปแบบที่มีเนื้อหาผลิตซ้ำความรุนแรงทางเพศ เป็นต้น

ดังนั้น จึงพบว่า การรับสื่อทุกรูปแบบที่ไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์เป็นอีกปัจจัยเสี่ยงหนึ่งที่คุกคามเด็ก เยาวชน และครอบครัวมาอย่างต่อเนื่องและนับวันจะรุนแรงมากยิ่งขึ้น นักสังคมสงเคราะห์เชี่ยวชาญ สาขาวิชาจิตเวชศาสตร์เด็กและวัยรุ่น โรงพยาบาลศิริราช ให้ข้อมูลว่า ปรากฏการณ์เด็กติดสื่อทั้งโทรทัศน์และสื่ออินเทอร์เน็ต มีสาเหตุเพราะเข้าถึงง่าย มีให้เลือกชมหลากหลายช่องทาง ถูกปลูกเร้าในเชิงลบ ยากต่อการควบคุม ส่วนใหญ่เป็นเด็กที่ครอบครัวไม่มีเวลา ดังนั้น เมื่อเด็กใช้เวลาอยู่กับสื่อเหล่านี้มากเกินไปจะถูกชักจูงได้ง่าย โดยสิ่งที่น่าห่วงคือเกือบทั้งหมดของเด็กที่ถูกทารุณกรรมทางเพศที่มาขอรับการรักษา มีสาเหตุมาจากสื่อเป็นปัจจัยร่วมแทบทั้งสิ้น

นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยเสี่ยงด้านการพนัน ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นปัญหาสืบเนื่องจากการที่เด็กติดเกม และใช้สื่อทางอินเทอร์เน็ตซึ่งทำให้เด็กและเยาวชนเข้าถึงการพนันออนไลน์ได้โดยง่าย เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนันได้สำรวจพบว่า เด็กเล่นการพนันครั้งแรกอายุน้อยสุด คือ ๗ ขวบ ส่วนรูปแบบการพนันที่เด็กเล่นมากที่สุด คือ ไพ่ บิงโก หวยใต้ดิน หวยรัฐ และฟุตบอล ปัญหาดังกล่าวมีความสำคัญต่อเด็กซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคตว่าจะเป็นเช่นไร แม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายที่มีข้อบัญญัติเรื่องการคุ้มครองเด็กที่เกี่ยวกับการพนันอยู่บ้าง แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมพอที่จะดูแลเด็กจากการพนันและผลกระทบต่าง ๆ อันเนื่องจากการเล่นพนัน

นอกจากปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ที่คุกคามเด็ก เยาวชน และครอบครัวตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังพบว่า มีปัจจัยเสี่ยงด้านอื่น ๆ อีกไม่น้อยที่ปรากฏเป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน อันได้แก่ กรณีเกี่ยวข้องกับสารเสพติด กรณี กำพรว้า กรณีเร่ร่อน กรณีเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม กรณีชาวเขา กรณียากจน กรณีชุมชนแออัด กรณีค้ามนุษย์ กรณีแรงงานเด็ก เป็นต้น

ถึงแม้ว่ารัฐบาลได้ออกกฎหมายกำหนดนโยบาย ตลอดจนจัดให้มีหน่วยงาน องค์กรจากภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อขับเคลื่อนให้เกิดกลไกการทำงานและมีจุดแข็งบางประการในการดำเนินการในด้านการปฏิบัติ ต่อเด็ก เยาวชน และครอบครัวไปแล้ว แต่ยังคงมีปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นกับเด็ก เยาวชน และครอบครัวอย่างต่อเนื่อง และทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น โดยกลไกที่มีอยู่ประกอบด้วยแผนยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก เยาวชน และครอบครัว และคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามกฎหมายหลายฉบับ ตลอดจนเครือข่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งระดับชาติ และระดับท้องถิ่น

๒. กลไกการคุ้มครองที่มีอยู่

๒.๑ กลไกระดับชาติ

กลไกระดับชาติประกอบด้วยหลายส่วน ดังต่อไปนี้

(๑) กฎหมายและกลไกที่ดำเนินการป้องกันเด็ก เยาวชน และครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ เป็นฝ่ายเลขานุการ

(๑.๑) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) เป็นสัญญาด้าน สิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ได้รับความเห็นชอบมากที่สุดในโลก โดยทุกประเทศได้ให้สัตยาบัน ยกเว้นประเทศ สหรัฐอเมริกาและโซมาเลีย ซึ่งประเทศไทยได้ให้สัตยาบันในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยอนุสัญญานี้ระบุรายละเอียด ของสิทธิขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ไว้ว่า ทุกประเทศต้องรับประกันสิทธิเด็กในประเทศของตนใน ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) สิทธิที่จะ มีชีวิตรอด ๒) สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา ๓) สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง ๔) สิทธิในการมีส่วนร่วม โดยทุก ๆ ๕ ปี แต่ละประเทศจะต้องจัดทำรายงานความก้าวหน้าเสนอต่อคณะกรรมการสิทธิเด็กซึ่งประจำอยู่ที่กรุงเจนีวา และมีหน้าที่กำกับดูแลและตรวจสอบการดำเนินงานของแต่ละประเทศในการรับประกันสิทธิต่าง ๆ ของเด็กที่ระบุ ไว้ในอนุสัญญา

(๑.๒) พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ โดยคณะกรรมการ ส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และมีสำนักส่งเสริมสวัสดิภาพและ พิตักษ์เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส เป็นฝ่ายเลขานุการ และมีสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เป็นองค์กรที่เป็นตัวแทนของเด็กและเยาวชน ในการเสนอข้อคิดเห็นในนโยบายของรัฐเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน

(๑.๓) พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ โดยคณะกรรมการคุ้มครองเด็กแห่งชาติ มี สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ทำหน้าที่เป็นฝ่ายเลขานุการ

(๑.๔) พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ มี สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (สค.) เป็นหน่วยงานดำเนินงานตามกฎหมาย และมีคณะกรรมการ นโยบายและยุทธศาสตร์ครอบครัวแห่งชาติ (กยค.) ซึ่งตั้งโดยระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี และมีนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน

(๑.๕) พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์และมาตรการในการป้องกันและปราบปราม รวมทั้งกำกับดูแลการดำเนินการตามกฎหมาย มีคณะกรรมการประสานและกำกับการดำเนินงานป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ ที่มีรองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธาน มีหน้าที่ในการกำกับดูแลการดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบายยุทธศาสตร์และมาตรการ และกำหนดให้สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นศูนย์กลางในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการตามกฎหมาย

(๒) กฎหมายและกลไกที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการดำเนินการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการป้องกันควบคุมปัจจัยเสี่ยง

(๒.๑) พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ มีคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และสำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่เป็นฝ่ายเลขานุการ

(๒.๒) พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. ๒๕๓๘ ดำเนินการโดยกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

(๒.๓) พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ ดำเนินการโดยสำนักงานปลัดกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

(๒.๔) พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยคณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรมเป็นฝ่ายเลขานุการ

(๒.๕) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ดำเนินการโดยกระทรวงศึกษาธิการ

(๒.๖) พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. ๒๕๕๑ ดำเนินการโดยกระทรวงสาธารณสุข มีคณะกรรมการนโยบายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แห่งชาติ ที่มีนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน คณะกรรมการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขเป็นประธาน และมีกลไกในระดับท้องถิ่น ผ่านคณะกรรมการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จังหวัด มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน

(๒.๗) พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. ๒๕๓๕ ดำเนินการโดยกระทรวงสาธารณสุข

(๒.๘) พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. ๒๕๒๒ ดำเนินการโดยกระทรวงสาธารณสุข

(๒.๙) พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ หมวดการใช้แรงงานเด็ก มาตรา ๔๔ - ๕๒ อนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ ๑๘๒ ว่าด้วยการห้ามและการดำเนินการโดยทันที เพื่อขจัดรูปแบบที่เลวร้ายที่สุดของการใช้แรงงานเด็ก ดำเนินการโดยกระทรวงแรงงาน

(๓) แผนยุทธศาสตร์และนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว ได้แก่

(๓.๑) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙ ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตและปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคศตวรรษที่ ๒๑ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างคุณลักษณะคนให้มีจิตสาธารณะ ๕ ประการ ประกอบด้วย ๑) จิตแห่งวิทยาการ ได้แก่ การเรียนรู้ตลอดชีวิต คิดเป็น ทำเป็น ๒) จิตแห่งการสังเคราะห์ คือ การสังสม ต่อยอด และสร้างนวัตกรรมความรู้ ๓) จิตแห่งการสร้างสรรค์ ที่เชื่อว่าการคิดสร้างสรรค์สามารถสร้างได้ด้วยการหมั่นฝึกฝน ๔) จิตแห่งความเคารพ หมายถึงการเปิดใจกว้างพร้อมรับฟังทุกความคิดเห็น และ ๕) จิตแห่งคุณธรรม มีความรู้คู่คุณธรรมนำการพัฒนา

(๓.๒) แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙ เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่จัดทำขึ้นตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ เพื่อเป็นกรอบแนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ มีเป้าหมายหลักให้เด็กและเยาวชนมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต มีความแข็งแรงทางร่างกายและจิตใจ มีคุณธรรม จริยธรรม มีสำนึกความเป็นพลเมืองกล้าคิดและแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ตามวิถีประชาธิปไตย และมีความสุข

(๓.๓) นโยบายและยุทธศาสตร์ระดับชาติ ด้านการพัฒนาเด็กตามแนวทางโลกที่เหมาะสมสำหรับเด็ก พ.ศ. ๒๕๕๐ – ๒๕๕๙ โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๕๐ เพื่อเป็นกรอบแนวทางการพัฒนาเด็กของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ความสำคัญอย่างต่อเนื่องกับแผนและยุทธศาสตร์สำหรับการพัฒนาเด็ก โดยมีแนวทางการดำเนินการที่สำคัญ ได้แก่ การบูรณาการการทำงานของกลไกระดับชาติ การสร้างระบบช่วยครอบครัวที่มีปัญหา การส่งเสริมความรู้และพัฒนาทักษะเด็ก การสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเฝ้าระวัง และพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ และการพัฒนาระบบกลไกป้องกันปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ

(๓.๔) นโยบายของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๕๗ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พลตำรวจเอก อดุลย์ แสงสิงแก้ว) มีนโยบายในการพัฒนาประเทศไทยตามพันธกิจด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว ๑) การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในระดับจังหวัดและท้องถิ่น ๒) เสริมสร้างความเข้มแข็งของสภาเด็กและเยาวชน รวมทั้งองค์กรภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในทุกระดับ ให้เป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชน ๓) เสริมสร้างกลไกการปฏิบัติงานและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย โดยมีศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ทั่วประเทศเป็นกลไกสำคัญในการคุ้มครอง ป้องกัน และแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ๔) แต่งตั้งคณะกรรมการระดับชาติซึ่งมีนายกรัฐมนตรี หรือรองนายกรัฐมนตรีที่รับผิดชอบงานด้านสังคม เป็นประธาน และมีองค์ประกอบคณะกรรมการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยใช้ระบบเลขานุการร่วมเพื่อให้เกิดการบูรณาการภารกิจด้านการพัฒนาสังคมอย่างมีเอกภาพและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรภาคประชาชน ร่วมเป็นองค์ประกอบ

๒.๒ กลไกระดับท้องถิ่น

กลไกระดับท้องถิ่นประกอบด้วยหลายส่วน อาทิ

(๑) กลไกโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเป็นผู้ดำเนินการประสานงานและเป็นเลขานุการ ได้แก่ คณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัด และคณะกรรมการคุ้มครองเด็กกรุงเทพมหานคร คณะอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัวจังหวัด สภาเด็กและเยาวชนในระดับพื้นที่ ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล และศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) เป็นต้น

(๒) กลไกด้านการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์กรบริหารส่วนตำบล และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ

(๓) กลไกด้านการเยียวยา ให้คำปรึกษา โดยกระทรวงสาธารณสุข ได้แก่ ศูนย์พึ่งได้ในโรงพยาบาล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล เป็นต้น

(๔) กลไกประชาสังคมด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว ในพื้นที่

๓. สภาพปัญหาที่พบ

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่ากลไกในการทำงานด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัวจากปัจจัยเสี่ยง มีมากมายและน่าจะแก้ปัญหาดังกล่าวได้ไม่ยาก เพื่อสังคม ชุมชน และครอบครัวที่อยู่ดีมีสุข แต่แท้จริงแล้วการทำงานของกลไกต่าง ๆ ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรเพราะเกิดจาก

๓.๑ ปัญหาความไม่ชัดเจนของการรับผิดชอบงานและการบูรณาการการทำงาน

ในทางปฏิบัติได้เกิดปัญหาความไม่ชัดเจนในการรับผิดชอบงานระหว่างหน่วยงานที่ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย รวมทั้งความไม่ชัดเจนในการจัดเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยเสี่ยง ทั้งยังมีประเด็นปัญหาในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ให้ประชาชนเข้าถึงสิทธิและใช้ประโยชน์จากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัวจากปัจจัยเสี่ยง ที่ยังไม่ครอบคลุมทั่วถึง ประชาชนจึงอาจไม่ทราบช่องทางการรับแจ้งเหตุ และไม่ทราบบทบาทของชุมชนในการแจ้งเหตุดังกล่าวด้วย

นอกจากนี้ จากโครงสร้าง บทบาทหน้าที่และภารกิจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่ายังขาดการบูรณาการในการทำงานร่วมกันทั้งในส่วนกลางและระดับท้องถิ่น มีการแบ่งงานออกในเชิงกลุ่มเป้าหมาย เช่น คนพิการ ผู้สูงอายุ สตรี ครอบครัว งานอาสาสมัครต่าง ๆ ทั้งอาสาสมัครพัฒนาสังคม (อพม.) อาสาสมัครเพื่อผู้พิการ (อพก.) ฯลฯ ซึ่งอาจยังไม่เหมาะสมในการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบงานด้านสตรีและครอบครัวโดยตรง มีแผนนโยบายและยุทธศาสตร์ชัดเจน แต่เป็นหน่วยงานในส่วนกลางเท่านั้น ไม่มีหน่วยงานปฏิบัติในพื้นที่ทั้งระดับจังหวัดและระดับตำบล งานด้านครอบครัวจึงอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานอื่นทั้งในกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และหน่วยงานอื่น เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานจัดการเรียนรู้ครอบครัวเข้มแข็ง ภาคประชาสังคมที่ทำงานในพื้นที่ เป็นต้น

๓.๒ ปัญหาการตีความกฎหมาย

จากการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้พบว่ามีปัญหาหลายประการ เนื่องจากแม้กฎหมายดังกล่าวจะมีเพียง ๑๘ มาตรา แต่แทบทุกมาตราต้องมีการตีความ เช่น คำนิยามของบุคคลในครอบครัวว่ารวมถึงอดีตภรรยาหรืออดีตสามีหรือไม่ ต้องขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์หรือผลกระทบที่อาจเกิดกับบุตรของคู่กรณี คำนิยามของคำว่าความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งหมายถึงรวมถึงความรุนแรงทางจิตใจด้วย หากแต่ความรุนแรงทางจิตใจเป็นลักษณะอาการที่วัดได้ยาก และต้องมีบรรทัดฐานในการให้คำนิยามที่ชัดเจนว่ามีความหมายถึงขั้นสลบหมดสติหรือเสียชีวิตหรือไม่

ในความเป็นจริงแล้ว ความรุนแรงในครอบครัวต้องการความช่วยเหลืออย่างทันท่วงที จึงมีผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านกฎหมายหลายคนแสดงความเห็นไว้ว่า การทำร้ายทางจิตใจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม หรือสภาวะ หรือสุขภาพของผู้ถูกกระทำ เช่น เหม่อลอย คิดอยากฆ่าตัวตาย หรือมีการใช้ชีวิตประจำวันผิดปกติไป สิ่งเหล่านี้ อาจต้องมีใบรับรองแพทย์มายืนยันประกอบไปด้วย

ทั้งยังมีปัญหาในการตีความและการปรับใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพินันออนไลน์ ซึ่งมีประเด็นในเรื่องความสับสนเกี่ยวกับขอบเขตอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติเพื่อป้องกันและปราบปรามการพินันออนไลน์

๓.๓ ปัญหาสาระสำคัญของกฎหมายที่ไม่ทันต่อเหตุการณ์

ปัญหาเกี่ยวกับเนื้อหาของกฎหมายที่ไม่ทันต่อเหตุการณ์หรือล้าสมัย เช่น พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. ๒๔๗๘ ซึ่งมีเนื้อหาและบทลงโทษที่ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์การพนันในปัจจุบัน เช่น ปัญหาการปรับใช้ฐานความผิดกับบทลงโทษที่เหมาะสมระหว่างผู้จัดให้เล่นและผู้เล่น บทลงโทษที่ล้าสมัย อัตราการลงโทษที่ต่ำมาก ย้อนหลังไปกว่า ๘๐ ปี จึงไม่เหมาะสมกับสภาพปัญหาในปัจจุบัน และไม่มีบทบัญญัติที่คุ้มครองเด็กและเยาวชนจากการเล่นพนันที่เข้มข้นเป็นการเฉพาะ

ทั้งยังพบปัญหาในการคุ้มครองเด็กและเยาวชน ในร่างพระราชบัญญัติการพนัน ซึ่งรัฐบาลชุดที่ผ่านมา มีมติรับหลักการในช่วงมหาอุทกภัยปี ๒๕๕๔ และกำลังอยู่ในการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา ไม่มีบทบัญญัติที่เป็นมาตรการคุ้มครองเด็กและเยาวชนแต่อย่างใด แตกต่างจากพระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ. ๒๔๗๘ กล่าวคือในร่างพระราชบัญญัติการพนัน มาตรา ๑๓ ยังอนุญาตให้เยาวชนหรือผู้มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี สามารถเล่นพนันประเภทสลากกินแบ่ง สลากกินรวบ หรือลอตโต้ (Lotto) ได้ เด็กหรือเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียนอายุ ๑๕-๑๘ ปี สามารถซื้อหวยได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมและไม่ถูกต้องอย่างยิ่ง เพราะกฎหมายในหลายประเทศมีบทบัญญัติห้ามเด็กในวัยดังกล่าวเล่นพนันในลักษณะนี้ จึงไม่ควรมิบทยกเว้น ตามมาตรา ๑๓ อีกทั้งร่างกฎหมายดังกล่าว ยังไม่มีบทบัญญัติที่ห้ามการโฆษณา การเชิญชวน หรือการส่งเสริมการเล่นพนันหรือธุรกิจพนันที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็ก เยาวชน หรือบุคคลทั่วไป ซึ่งในกฎหมายการพนันในหลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้ว จะให้ความสำคัญในเรื่องนี้ มีการบัญญัติห้ามไว้อย่างชัดเจน และมีบทลงโทษที่ค่อนข้างรุนแรง เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศออสเตรเลีย เนื่องจากมีผลเสียต่อเด็ก เยาวชน และครอบครัวทั่วไปอย่างมาก ทำนองเดียวกันกับการห้ามโฆษณาบุหรี่และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่มีกฎหมายบัญญัติไว้

๓.๔ ปัญหาที่เกิดจากกลไกระดับท้องถิ่น

ปัญหาที่เกิดจากกลไกระดับท้องถิ่นประกอบด้วยด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๓.๔.๑ ปัญหาการประสานงานและเชื่อมโยงงานของหน่วยงาน

การทำงานของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการคุ้มครองครอบครัวในระดับท้องถิ่น ยังคงเกาะเกี่ยวเชื่อมโยงกับหน่วยงานมากมายของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ไม่นับรวมงานจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) ในยุทธศาสตร์รั้วครอบครัว เป็นต้น แต่สถานภาพของ ศพค. ยังมีความแตกต่างและขาดความเข้มแข็งที่จะทำงานให้บรรลุภารกิจได้อย่างแท้จริง แต่แบกรับความคาดหวังสูงเมื่อเทียบกับงบประมาณสนับสนุนและกระบวนการหนุนเสริมที่มีไม่มากนัก

นอกจากนี้ หน่วยงานที่รับผิดชอบการพัฒนาสังคมในระดับจังหวัดของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ยังมีข้อจำกัดในการทำงานระหว่างกัน เช่น ศูนย์พัฒนาสังคมจังหวัด บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัด สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด สถานสงเคราะห์บ้านต่าง ๆ ฯลฯ

๓.๔.๒ ปัญหาความไม่รู้กฎหมาย และสิทธิหน้าที่ของประชาชน

ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่ง คือประชาชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ยังไม่รู้และไม่เข้าใจสาระสำคัญของบทบัญญัติในกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและหน้าที่ของตนเองเมื่อต้องเผชิญกับปัจจัยเสี่ยงในสังคม เช่น หลายกรณีที่ผู้เสียหายอาจยังไม่ทราบว่ามิถุนายนการคุ้มครองสิทธิผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวในกฎหมายจึงไม่ได้ใช้ประโยชน์จากกฎหมายได้อย่างเต็มที่

รูปแบบหนึ่งในกลไกระดับท้องถิ่นที่ยังเป็นปัญหาอยู่ นั่นคือ กลไกครอบครัว โดยในปัจจุบันมีการรวมกลุ่มกัน เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มากกว่าการเรียกร้องสิทธิและสวัสดิการที่ควรจะได้รับจากรัฐ เช่น ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวที่มีลูกพิการ ครอบครัวที่มีลูกติดเกม ครอบครัวที่มีปัญหาพนัน สุรา ยาเสพติด ฯลฯ ในขณะที่ครอบครัว ลักษณะเฉพาะบางกลุ่มต้องการทักษะ การเรียนรู้ และการแก้ปัญหาที่เท่าทันเพื่อส่งเสริมให้ครอบครัวมีความอบอุ่น และเข้มแข็งมากขึ้น ลดความเสี่ยงต่อการสูญสลายของความเป็นครอบครัว เช่น ครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวแห้วกลาง ครอบครัวที่มีลูกติดยาต้องโทษ ครอบครัวที่ใช้ความรุนแรง ครอบครัวที่ติดอบายมุข ครอบครัวที่มีหนี้สิน เป็นต้น

๓.๕ ความท้าทายในการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัว

ในอนาคตรอนไกล หลายสถานการณ์กำลังท้าทายสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี ๒๕๕๘ อันจะส่งผลต่อการเคลื่อนย้ายประชากรในประเทศภูมิภาคอาเซียนจำนวนมากเข้าสู่ชุมชนไทย การเปิดเขตการค้าเสรี (FTA) ระหว่างประเทศไทยและประเทศคู่ค้าต่าง ๆ ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อวิถีการผลิต ในชุมชนหลายพื้นที่ รวมทั้งสถานการณ์ปัญหาครอบครัวมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น เช่น ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ปัญหายาเสพติดและการพนัน ปัญหาสุขภาพทางเพศ ปัญหาสื่อไม่ปลอดภัยและไม่สร้างสรรค์ รวมทั้งปัจจัยเสี่ยงด้านการใช้ยานพาหนะ และการเข้าไม่ถึงโอกาสต่าง ๆ ที่เป็นสิทธิประโยชน์ของเด็ก เช่น สิทธิด้านการศึกษา สิทธิในการได้รับการดูแลรักษาพยาบาลที่เหมาะสม ฯลฯ

การพัฒนาโลกทำให้เกิดนวัตกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ในเชิงบูรณาการโดยใช้ความรู้เป็นฐาน มีการสร้างทัศนคติและค่านิยมที่ถูกต้อง และจัดกลไกที่มีประสิทธิภาพในการหลอมรวมให้สังคมทุกภาคส่วนเข้ามาเรียนรู้ เพื่อดำเนินการส่งเสริมและพัฒนา ป้องกัน สงเคราะห์ช่วยเหลือ และเฝ้าระวังปัจจัยเสี่ยงร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ และสนับสนุนส่งเสริมซึ่งกันและกัน จะสามารถคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืน

๔. เป้าหมาย

รัฐบาลต้องแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมและกำหนดเป็นนโยบายระดับชาติอย่างชัดเจนในการให้ความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตและสิทธิมนุษยชนว่าเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการพัฒนาประเทศ และต้องมีนโยบายที่กำกับให้มีการปรับปรุงและบังคับใช้กฎหมาย ตลอดจนการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดกลไกการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัวที่มีประสิทธิภาพ และเกิดผลสัมฤทธิ์ในทางปฏิบัติอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ตลอดจนแสดงเจตนารมณ์อย่างจริงจังและชัดเจนในการป้องกันไม่ให้องค์กร/หน่วยงานเพิกเฉยหรือละเลยในการปฏิบัติงานเพื่อคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัวจากปัจจัยเสี่ยง

๕. ยุทธศาสตร์

การบูรณาการกลไกคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัวจากปัจจัยเสี่ยง ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ ๔ ด้าน รายละเอียดดังนี้

- ๑) ด้านการส่งเสริมและพัฒนาระบบสนับสนุนกลไกคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัวจากปัจจัยเสี่ยง
- ๒) ด้านการป้องกันและคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัวจากปัจจัยเสี่ยง
- ๓) ด้านการเฝ้าระวังภัยจากปัจจัยเสี่ยงที่จะส่งผลกระทบต่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว
- ๔) ด้านการสงเคราะห์ช่วยเหลือเยียวยาแก่เด็ก เยาวชน และครอบครัวจากปัจจัยเสี่ยง

๑) ด้านการส่งเสริมและพัฒนาระบบสนับสนุนกลไกคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัวจากปัจจัยเสี่ยง ระดับชาติ

๑.๑) ให้คณะทำงานบูรณาการนโยบายและกำกับดูแลกลไกการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัว ทำหน้าที่เชื่อมโยงนโยบาย สร้างแนวทางปฏิบัติร่วมภายใต้มาตรฐานการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัว กำกับดูแล ประเมินผลการดำเนินงานของกลไกการคุ้มครอง

๑.๒) ให้คณะทำงานบูรณาการนโยบายและกำกับดูแลกลไกการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัว จัดทำและดำเนินการและติดตามแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติด้านการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัว จากปัจจัยเสี่ยง โดยให้สมาคมครอบครัวศึกษาแห่งประเทศไทย และมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ ร่วมกับกระทรวง การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นหน่วยหลักในการประสานงาน

๑.๓) ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายที่ทำงานด้านการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัวจากปัจจัยเสี่ยง ทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ตลอดจนศูนย์พัฒนา ครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีทรัพยากรในการปฏิบัติงานที่เพียงพอ และเป็นไปตาม มาตรฐานการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัวจากปัจจัยเสี่ยง ที่กำหนดในกฎหมายแต่ละฉบับ

๑.๔) ให้หน่วยงานภาครัฐที่เทียบเท่าในระดับกระทรวง กรม หน่วยงานด้านวิชาการ หน่วยงานภาคเอกชน และหน่วยงานภาคประชาสังคม ให้การสนับสนุนการบูรณาการกลไกระดับท้องถิ่นให้ทำงานด้านการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องอย่างยั่งยืน และเป็นการเสริมสร้างครอบครัว เข้มแข็งในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

ระดับท้องถิ่น

๑.๕) ให้คณะกรรมการติดตามและประเมินผลการบูรณาการกลไกคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัว ในระดับจังหวัด จัดเตรียมข้อมูลด้านประชากรกลุ่มเป้าหมาย ข้อมูลด้านปัจจัยเสี่ยงของจังหวัด และฐานข้อมูล เครือข่ายการสนับสนุนการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัว

๑.๖) ให้คณะทำงานที่มีตัวแทนจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดยให้พัฒนาสังคมและ ความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเป็นเลขานุการ มีบทบาทในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบูรณาการกลไกคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัวระดับจังหวัด และกรุงเทพมหานคร เพื่อบริหารจัดการและติดตามประเมินผล ตลอดจน เพิ่มประสิทธิภาพศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ทั้งในเขตเมืองและชนบท และเครือข่ายภาคประชาสังคม หน่วยงานที่ดำเนินการด้านเด็ก เยาวชน ให้สามารถเป็นกลไกระดับพื้นที่ที่ส่งเสริมความเป็นครอบครัว ดูแลป้องกัน ปัจจัยเสี่ยงสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว และมีความเป็นอิสระมากยิ่งขึ้น โดยดำเนินการให้ สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติในการพัฒนาการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัวจากปัจจัยเสี่ยง

๑.๗) ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ดำเนินการและสนับสนุนการปฏิบัติงานของเครือข่ายภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ด้านการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัว

๒) ยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันและคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัวจากปัจจัยเสี่ยง

ระดับชาติ

๒.๑) ให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการท่องเที่ยว และกีฬา กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงาน กองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ หน่วยงานภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

ดำเนินการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ สร้างทัศนคติ ค่านิยม ความรู้ และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัวจากปัจจัยเสี่ยง แก่เจ้าหน้าที่รัฐทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น ตลอดจนภาคประชาสังคม และประชาชน เพื่อให้เข้าใจสิทธิ หน้าที่ และการคุ้มครองตามกฎหมาย ที่ครอบคลุมการส่งเสริมและป้องกันปัญหา ครอบครัวจากปัจจัยเสี่ยงให้กว้างขวางและลึกซึ้งมากขึ้น

๒.๒) ให้หน่วยงานภาครัฐที่เทียบเท่าในระดับกระทรวง กรม หน่วยงานด้านวิชาการ หน่วยงานภาคเอกชน และหน่วยงานภาคประชาสังคม ส่งเสริมสนับสนุน ร่วมดำเนินการและติดตามการดำเนินงานของคณะกรรมการที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็ก เยาวชน และครอบครัว อย่างเป็นระบบต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ เร่งรัดการดำเนินการตามจุดมุ่งหมายของคณะกรรมการฯ แต่ละชุด เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันจากปัจจัยเสี่ยงและก่อให้เกิดกลไกการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัวขึ้นอย่างเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ

๒.๓) ให้สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน หน่วยงานภาคประชาสังคม และหน่วยงานภาคเอกชน ทรนรงค์สร้างทัศนคติเชิงบวกเรื่องเพศในสังคม รวมทั้งปลูกฝังให้เด็ก เยาวชน ครอบครัว และชุมชนมีความรับผิดชอบในเรื่องเพศ รู้จักเคารพในบทบาทหญิงชาย ปลูกฝังจริยธรรมและศีลธรรม ตลอดจนดำเนินการเฝ้าระวังและควบคุมสื่อต่าง ๆ ที่นำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องในเรื่องเพศและความรุนแรงอย่างจริงจัง

ระดับท้องถิ่น

ให้คณะกรรมการและหน่วยงานที่ทำงานด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัวระดับจังหวัด และกรุงเทพมหานคร ระดับอำเภอและเขต ระดับตำบลและชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม รวมถึงสมาชิกสภาพระระดับจังหวัด ดำเนินการดังต่อไปนี้

๒.๔) สนับสนุนและส่งเสริมให้มีการบูรณาการการทำงานด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว ผ่านโครงการและกิจกรรมเพื่อสร้างการรู้เท่าทันและสร้างทักษะในการใช้ชีวิต เพื่อป้องกันตนเองจากปัญหาอันเกิดจากปัจจัยเสี่ยงในชุมชนต่าง ๆ แก่เด็ก เยาวชน และครอบครัวอย่างทั่วถึงและหลากหลาย ตลอดจนจัดหาพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชนทั้งภายในอาคารและกลางแจ้งเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ได้ทำความดี และมีความภาคภูมิใจในตนเอง

๒.๕) ปฏิบัติงานในลักษณะการเป็นพี่เลี้ยงให้แก่หน่วยงานด้านการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัวในระดับเล็กลงไป และจัดกลุ่ม/แยกแยะลักษณะงานที่ได้รับมอบหมายจากระดับนโยบาย ก่อนถ่ายทอดต่อไปยังหน่วยงานระดับเล็กลงไปอย่างเหมาะสมและเป็นระบบ

๒.๖) พัฒนาคุณภาพและศักยภาพของเจ้าหน้าที่รัฐที่ปฏิบัติงานในระดับท้องถิ่นทั้งในด้านความเข้าใจในสาระสำคัญของกฎหมายและวิธีปฏิบัติ ทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงในเด็ก เยาวชน และครอบครัว และเร่งสร้างความไว้วางใจและความน่าเชื่อถือให้เกิดแก่องค์กรของตน โดยจัดการอบรมเป็นการเฉพาะ พร้อมทั้งมีการประเมินผลและรับรองความรู้ความสามารถอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

๒.๗) เผยแพร่ความรู้ด้านการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัวจากปัจจัยเสี่ยง ไปสู่ระดับครอบครัว ในแต่ละชุมชนให้ทั่วถึง ผ่านการสื่อสารสาธารณะในหลากหลายรูปแบบ เพื่อรณรงค์ให้ครอบครัวเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เหมาะสมในการเลี้ยงดูเด็กและเยาวชน

๓) ยุทธศาสตร์ด้านการเฝ้าระวังภัยจากปัจจัยเสี่ยงที่จะส่งผลกระทบต่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว

ระดับชาติ

๓.๑) ให้กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และกองทุนวิจัยและพัฒนากิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมเพื่อประโยชน์สาธารณะ สนับสนุนการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ในการตอบสนองต่อปัจจัยเสี่ยงที่คุกคามเด็ก เยาวชน และครอบครัวอย่างครบถ้วน รอบด้าน และมีประสิทธิภาพ ทันท่วงทีต่อสถานการณ์ที่เป็นปัจจุบัน เช่น การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับการรู้เท่าทันปัจจัยเสี่ยง การวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ การพัฒนาฐานข้อมูล และการให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๓.๒) ให้กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ร่วมกับคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ องค์การวิชาชีพสื่อ และองค์กรสื่อภาคประชาสังคม สนับสนุนและเร่งรัดให้เกิดกลไกในการพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ให้ปรากฏสู่สังคมอย่างทั่วถึงและกว้างขวางมากขึ้น ตลอดจนติดตามประเมินผลและเฝ้าระวังสื่อร้าย ขยายสื่อดี เพื่อลดโอกาสการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่อาจก่อให้เกิดปัจจัยเสี่ยงที่คุกคามเด็ก เยาวชน และครอบครัว ทั้งทางตรงและทางอ้อม

ระดับท้องถิ่น

ให้คณะกรรมการและหน่วยงานที่ทำงานด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัวระดับจังหวัด และกรุงเทพมหานคร ระดับอำเภอและเขต ระดับตำบลและชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม รวมถึงสมัชชาสุขภาพระดับจังหวัด ดำเนินการดังต่อไปนี้

๓.๓) สนับสนุนให้มีการจัดประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์และข้อมูลระหว่างเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาอันเป็นปัจจัยเสี่ยงในเด็กและเยาวชนในระดับท้องถิ่นเป็นประจำ

๓.๔) พัฒนากลไกให้ความช่วยเหลือและการรับแจ้งเหตุแก่ผู้ได้รับผลกระทบจากปัจจัยเสี่ยงในระดับท้องถิ่น ให้ได้รับคำปรึกษาที่เหมาะสมในการวางแผนรับมือกับปัญหาอย่างรวดเร็ว เป็นระบบ ด้วยกลไกการทำงาน และกฎหมายที่หลากหลาย

๔) ยุทธศาสตร์ด้านการสงเคราะห์ช่วยเหลือและเยียวยาแก่เด็ก เยาวชน และครอบครัวจากปัจจัยเสี่ยง

ระดับชาติ

๔.๑) ให้คณะทำงานบูรณาการนโยบายและกำกับดูแลกลไกการคุ้มครองด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว ร่วมกับคณะกรรมการและหน่วยงานที่ทำงานด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว กำหนดมาตรฐานและกระบวนการในการเยียวยาแก่เด็ก เยาวชน และครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากปัจจัยเสี่ยงทั้งทางตรงและทางอ้อม อย่างรวดเร็ว ทั่วถึงและเป็นธรรม

๔.๒) ให้สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ในฐานะเป็นผู้ประกอบกิจการการพนันตามพระราชบัญญัติสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล พ.ศ. ๒๕๑๗ รับผิดชอบ สนับสนุนทรัพยากรและงบประมาณในการดำเนินการจัดให้มีระบบการสงเคราะห์ ช่วยเหลือเยียวยาแก่เด็ก เยาวชน และครอบครัวจากปัจจัยเสี่ยง

ระดับท้องถิ่น

ให้คณะกรรมการและหน่วยงานที่ทำงานด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัวระดับจังหวัด และกรุงเทพมหานคร ระดับอำเภอและเขต ระดับตำบลและชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม รวมถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระดับจังหวัด ดำเนินการดังต่อไปนี้

๔.๓) สนับสนุนและจัดทำแผนเพื่อเสนอให้มีคณะกรรมการคุ้มครองเด็กในระดับตำบลและชุมชน และคณะกรรมการคุ้มครองเด็กระดับอำเภอและเขต เพื่อให้การทำงานด้านการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และครอบครัวในแต่ละพื้นที่เป็นไปอย่างทั่วถึง และเกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุด

๔.๔) สนับสนุนและพัฒนาศักยภาพในการทำงานด้านเด็ก เยาวชน และครอบครัว ให้แก่สหวิชาชีพในระดับอำเภอและเขต และระดับตำบลและชุมชน เพื่อให้สามารถดูแลจัดการปัญหาได้ด้วยตัวเองในลักษณะ Case Manager ก่อนส่งต่อในระดับสูงขึ้นไป

๔.๕) ให้สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเป็นหน่วยงานหลักในการประสานงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดทำระบบฐานข้อมูลชุมชนเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงที่คุกคามเด็ก เยาวชน และครอบครัวในแต่ละพื้นที่ ให้เป็นปัจจุบันและสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ